

Õiguskantsleri Kantselei

Enel Pungas
Siseministeerium
info@siseministeerium.ee

Teie nr
Meie 11.09.2024 nr 6-1/230925/2405117

Lapse suhtes hooldusõiguse otsustamine isaduse omaksvõtu tahteavalduse esitamisel

Austatud Enel Pungas

Õiguskantslerile on viimasel ajal esitatud mitu avaldust, mis puudutavad [perekonnaseaduse](#) § 84 lõike 1 ja § 117 lõike 2 rakendamist. Selleks et paremini aru saada, kas isaduse omaksvõtu tahteavalduse ja hooldusõiguse registreerimise praktika võimaldab arvestada laste parimaid huve, palume Teilt selle kohta lähemat teavet.

Perekonnaseaduse (PKS) § 84 lõike 1 kohaselt on lapse isa mees, kes on lapse eostanud. Loetakse, et lapse on eostanud mees: 1) kes on lapse sünni ajal lapse emaga abielus; 2) kes on isaduse omaksvõtnud; või 3) kelle isaduse on tuvastanud kohus. PKS § 117 lõige 2 sätestab, et kui vanemad ei ole lapse sünni hetkel omavahel abielus, on neil lapse suhtes ühine hooldusõigus, kui nad isaduse omaksvõtu tahteavaldusi esitades ei ole väljendanud oma soovi jätta hooldusõigus vaid ühele vanematest.

Perekonnaseaduse eelnõu ([543 SE](#)) seletuskirjas on öeldud, et PKS § 117 kohaselt tekib ühine hooldusõigus ka mitte abielus olevate paaride puhul automaatselt, tagades seeläbi paremini vanemate võrdseid õigusi ja kohustusi oma laste suhtes. Kui vanemad lepivad omavahel kokku, et lapse ainuhooldusõigus jääb ühele vanematest, siis automaatselt ühist hooldusõigust ei teki.

Sellisel võimaldab perekonnaseadus isaduse omaksvõtu tahteavalduse esitamisel jätta lapse ainuhooldusõiguse ühele vanematest üksnes vanemate omavahelise kokkuleppe alusel. Ühelgi muul juhul seadus sellist võimalust ette ei näe ning ühise hooldusõiguse lõpetamine on võimalik ainult vanema avalduse alusel kohtus (PKS § 137) ja riikliku perelepitusteenuse käigus, kui kohus on oma määrusega suunanud vanemad perelepitusse (PKS § 137¹).

Lapse sünd tuleb registreerida ühe kuu jooksul pärast lapse sündimist ([perekonnaseisutoimingute seaduse](#) (PKTS) § 23 lg 1). Lapse ema andmed kantakse rahvastikuregistrisse tervishoiuteenuse osutaja tõendi või kohtulahendi alusel (PKTS § 25 lg 1). Lapse isa andmed kantakse rahvastikuregistrisse dokumendi alusel, mis tõendab tema abielu lapse emaga, või isaduse omaksvõtu avalduse ja selle juurde kuuluva ema nõusoleku või põlvnemise tuvastamise kohtulahendi või [kunstliku viljastamise ja embrüokaitse seaduse § 17¹ lõikes 1](#) sätestatud nõusoleku alusel.

Isaduse omaksvõtu avaldus ja selleks ettenähtud nõusolek esitatakse perekonnaseisuasutuses kohapeal, digitaallkirjaga kinnitatult veebikeskkonnas või notariaalselt tõestatud vormis (PKTS § 26 lg 1). Kui isadus võetakse omaks pärast lapse sünni registreerimist, esitatakse isaduse omaksvõtu avaldus, samuti isaduse omaksvõtuks ettenähtud nõusolek perekonnaseisumetnikule isiklikult või notariaalselt tõestatud vormis (PTPS § 26 lg 1¹).

Nii PKTS § 26 lõike 1 kui ka lõike 1¹ alusel esitatud isaduse omaksvõtu avaldust ja ema sellekohast nõusolekut vastu võttes peab perekonnaseisumetnik selgitama tahteavalduse esitajale selle avalduse õiguslikke tagajärgi (PKTS § 26 lg 3).

Kui vanemad ei ole omavahel abielus, märgivad nad isaduse omaksvõtu avaldust (PKTS § 26 lg 1) ja ema sellekohast nõusolekut esitades, kas nad soovivad teostada vanema hooldusõigust ühiselt või jätta hooldusõiguse üksnes ühele vanemale (PKTS § 29 lg 2). Vanema hooldusõiguse muudatused tuleb märkida ka pärast lapse sünni registreerimist (PKTS § 26 lg 1¹) esitatavasse tahteavaldusse (PKTS § 27 p 3). Perekonnaseisumetnik peab vanematele selgitama ühisest hooldusõigusest tulenevaid õigusi ja kohustusi, võimalust jätta hooldusõigus üksnes ühele vanemale ning lapse sünni registreerimisega kaasnevaid õiguslikke tagajärgi (PKTS § 29 lg 2). Avalduse esitamisel veebikeskkonnas täidetakse perekonnaseisumetniku selgitamiskohustus kirjalikult. Avalduse esitaja on kohustatud kirjalikult kinnitama, et on aru saanud talle esitatud selgitustest (PKTS § 23 lg 6).

Sünni registreerimise avaldusele ja isaduse omaksvõtu avaldusele pärast sünni registreerimist on kehtestatud kindel vorm (regionaalministri määruse „[Perekonnaseisuasutusele esitatavate avalduste, paberil tehtavate perekonnaseisukannete ja perekonnasündmuse kohta väljastatavate tõendite vormid, abieluvõimetõendile kantavad andmed ning võõrkeelses tõendis kasutatavate keelte loetelu](#)“ § 1 punktid 1 ja 2, lisad 1 ja 2). Sünni registreerimise avalduses peavad vanemad isaduse omaksvõtu lahtris pärast hooldusõiguse üle otsustamist kinnitama, et neile on selgitatud isaduse omaksvõtu ja hooldusõiguse õiguslikke tagajärgi ning nad on selgitustest aru saanud. Isaduse omaksvõtu avalduses, mis esitatakse pärast sünni registreerimist, sellist kinnitust vanematelt ei küsita.

Eeltoodust lähtudes palume Teil vastata järgmistele küsimustele.

1. Palun andke teada, kui mitu isaduse omaksvõtu avaldust aastas on esitatud koos sünni registreerimisega ja kui mitu isaduse omaksvõtu avaldust aastas on esitatud pärast sünni registreerimist. Kui mitmel juhul aastas on vanemad otsustanud jätta hooldusõiguse üksnes ühele vanematest? Palun esitage andmed viimase viie aasta kohta.
2. Milliseid õiguslikke tagajärgi perekonnaseisumetnikud vanematele isaduse omaksvõtu ja hooldusõiguse kohta selgitavad?

¹ PKTS § 26 lõikes 1¹ sätestatud muudatust puudutavas eelnõu ([494 SE](#)) seletuskirjas on muudatuse vajalikkust põhjendatud järgmiselt: „Muudatuse kohaselt saab pärast lapse sünni registreerimist esitada isaduse omaksvõtu avalduse ja omaksvõtuga seotud nõusolekud lisaks perekonnaseisuasutusse isiklikule kohaletulekule ka notariaalselt tõestatud vormis. Kehtiva seaduse kohaselt saab seda teha vaid isiklikult perekonnaseisuasutuses kohapeal. Isikliku kohaletuleku nõue sätestati, sest pärast lapse sünni registreerimist toimuva isaduse omaksvõtu menetlusega võidakse muuta olulisi andmeid – lapse perekonnanime, aga ka vanemate hooldusõigusi. Samas on praktikas kerkinud isikliku kohale tulemise nõudega probleeme, näiteks võib see halvendada kinnipidamisasutuses viibivate inimeste võimalusi isaduse omaksvõtu avalduste esitamiseks. Eelnõuga antaksegi võimalus esitada pärast lapse sünni registreerimist isaduse omaksvõtu avaldus või isaduse omaksvõtu nõusolek ka notariaalselt tõestatud vormis. Toiminguga seotud selgitamiskohustus tuleneb notarile tema eriseadusest.“

3. Kui vanemad tulevad isaduse omaks võtmiseks perekonnaseisuasutusse kohale, siis kuidas ametnikud vanematele selgitusi jagavad? Kas ametnik annab selgitusi suuliselt või esitab vanematele tutvumiseks ka mõne kirjaliku dokumendi?
4. Kas ametnikud tegutsevad selgitusi andes mõne juhendi järgi? Kui selline juhend on olemas, siis palun saatke see meile.
5. Kas perekonnaseisumetnik dokumenteerib infovahetuse vanematega?
6. Kuidas tutvustatakse vanematele õiguslikke tagajärgi veebikeskkonnas? Kuidas võetakse vanematelt veebikeskkonnas kinnitus, et nad on õiguslike tagajärgedega tutvunud ja neist aru saanud? Palun edastage meile veebikeskkonnas täidetava avalduse, selgituste ja kinnituse andmise väljatrükk (näidis).
7. Kas Teile on teada, milline on notarite praktika isaduse omaksvõtu avalduse ja selleks ettenähtud nõusoleku tõestamisel, sh milliseid õiguslikke tagajärgi notarid vanematele selgitavad?
8. Mis kaalutlustel ei küsita pärast lapse sünni registreerimist tehtava isaduse omaksvõtu avalduse (PKTS § 26 lg 1¹) vormil vanematelt kinnitust, et neile on selgitatud ja nad on aru saanud isaduse omaksvõtu ja hooldusõiguse õiguslikest tagajärgedest, samas kui sünni registreerimise avalduse (PKTS § 26 lg 1) vormil seda kinnitust küsitakse?
9. Kuidas näeb välja hooldusõiguse üle otsustamise protsess ajaliselt? Kas vanematele antakse näiteks järelemõtlemisaega pärast seda, kui neile on selgitatud õiguslikke tagajärgi?
10. Kas vanematel on soovi korral võimalik mingi aja jooksul oma tahteavaldust hooldusõiguse küsimuses muuta?
11. Kas ministeeriumini on jõudnud kaebusi, mis puudutavad isaduse omaksvõtu avalduse esitamisel hooldusõiguse jätmist vaid ühele vanematest või selle kohta antud selgitusi?
12. Kas perekonnaseisumetnikud on pöördunud nende küsimustega ministeeriumi poole ning mis küsimusi on ametnikel töö käigus tekkinud?

Ootame Teie vastust võimaluse korral hiljemalt 11.10.2024. Oleme tänulikud ka muude selgituste eest, mis võivad meil aidata analüüsida kõnealuste normide rakendamist. Kui vajate vastamiseks rohkem aega, siis palun andke sellest teada.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Andres Aru

laste ja noorte õiguste osakonna juhataja-õiguskantsleri nõunik
õiguskantsleri volitusel